

МИКОЛА ГОГОЛЬ І ТАРАС ШЕВЧЕНКО В КОНТЕКСТІ ТВОРЧОГО ДІАЛОГУ РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУР

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (37) 2017.

УДК 821.161.1:821.161.2

Сенько І.М. Микола Гоголь і Тарас Шевченко в контексті творчого діалогу російської та української літератур; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація. У статті досліджується ранній період творчості Гоголя і Шевченка – «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1832) та «Кобзар» (1840). Проаналізовано сприйняття ними бінарних опозицій «батьківщина – чужина» (Диканька – Петербург, Україна – Московія), «козаки – вороги». Розглянуто етнічну самоідентифікацію авторів, причини вибору Гоголем – російської мови, Шевченком – української мови.

Ключові слова: російсько-українські літературні взаємини, етнічна ідентичність, ментальність, двомовність, мова персонажів, авторська позиція.

Підготовка до 200-річного ювілею М. В. Гоголя (2009) актуалізувала полеміку про «російськість» / «українськість» письменника, що засвідчують назви публікацій в Інтернеті: «Микола Гоголь: росіянин чи українець?», «Яка нація має право називати Гоголя своїм?», «Микола Гоголь – російський і український письменник», «Українська душа Миколи Гоголя» і т. п. У російському гоголезнавстві традиційний дискурс про «руськість» письменника обґрунтовується не тільки мовою його творів [1], але і його віросповіданням [3]. В українському літературознавстві гоголівська проблематика часто розглядається в контексті шевченкознавчих досліджень. В укладеному Павлом Михедом у 2007 році бібліографічному покажчику «Тарас Шевченко і Микола Гоголь» [10] зафіксовано понад 140 публікацій такої тематики – від «Н. Гоголь і Т. Шевченко» (1868) Івана Кулжинського до «Гоголь і Шевченко – рік високого сонця в Україні» (2004) Євгена Сверстюка. Цю тему досліджували В. Щурат, І. Свенціцький, Є. Маланюк, П. Єфремов, Є. Кирилук, М. Рильський, Н. Крутікова, Ю. Луцький... Виявлено та осмислено синхронні й опозиційні ситуації в житті й творчості двох таких різних письменників, які мали спільні національні корені, але у контексті світового красного письменства сприймаються представниками різних національних літератур: «Николай Гоголь – самый необычный поэт и прозаик, каких когда-либо рождала Россия. <...> Надо поблагодарить судьбу (и жажду писателя обрести мировую славу) за то, что он не обратился к украинским диалектизмам как средству выражения, ибо тогда бы он пропал», – говорив Володимир Набоков американським студентам у лекції про автора «Тараса Бульби» [11, с. 44]; «Я радий, що мого додати свій голос до тих, що вшановують великого українського поета Тараса Шевченка. Ми вшановуємо його за великий вклад у культуру не тільки України, яку він дуже любив і так промовисто описував, а й культуру світу», – такими словами 35-й президент США Джон Ф. Кеннеді при-

вітав у вересні 1963 року американських українців з освяченням майдану під будівництво пам'ятника Великому Кобзарю у місті Вашингтоні [7, с. 14].

Хоч Шевченко у вірші «Гоголю» (1844) і звертається до свого російськомовного земляка як до друга («Ти смієшся, а я плачу, / Великий мій друже»), фактично вони ніколи не зустрічалися, не спілкувалися. Про це дізнаємося із його листа до Варвари Репніної 1 січня 1850 року із Оренбурга (цитую мовою оригіналу): «Ежели будете писать ко мне, то сообщите свой настоящий адрес – и сообщите адрес Гоголя – и я напишу ему по праву малороссийского виршеплета, я лично его не знаю» [16, т. 6, с. 50]. Академік Микола Жулинський свою розвідку про двох веселити відомих письменників-земляків почав лірично: «Шевченко і Гоголь – дві половинки великого українського серця – так ніколи й не стулилися. Не зустрілися, не погомоніли. Не пожартували і не заспівали українських пісень... Лиха доля розносила їх по світах – Гоголя усамітнювала в країнах Європи, а Шевченка гнала пекельними пісками подалі від України» [8]. А далі пояснив, чим зумовлений їх вибір: одного – на користь ідентичності суто російської («Російська мова для Миколи Гоголя стала засобом пристосування та самоствердження в Петербурзі, а українська тематика, така екзотична, поетична, міфологічна, відтворена російською мовою, проведе його, мов нареченого⁷⁸по вишитому рушнику, до храму російської словесності»), другого – на користь української ідентичності («Шевченко відчув загрозу творчого знеособлення в природі духу іншого народу з іншою системою цінностей, тому він поривається до тих же носіїв духу, як і він сам, до тієї природи, яка є для нього «метафорою людської душі»).

Та хоч Гоголь і Шевченко не зустрічалися, але їхні шляхи пересікалися – і в Петербурзі, і в Москві, і на теренах України. Якщо ти⁷⁸інформацію енциклопедії «Гоголь» Б. В. Соколова [14] та 2-томного «Шевченківського словника» [15], то виявимо коло спільних обом друзів,

знайомих, дотичних до їх біографій письменників, художників, журналістів: братів Івана і Сергія Аксакових, Віссаріона Белінського, Осипа Бодяньського, Василя Жуковського і т. д. до Михайла Щепкіна – усього 28 культурних діячів Росії. Об'єктом чисельних досліджень були й спільні мотиви в творчості обох письменників. З-поміж них доречно виокремити монографію Юрія Барабаша «Коли забуду тебе, Єрусалиме...»: Гоголь і Шевченко: порівняльно-типологічні студії [2], в якій розглянуто відмінності у національній свідомості етнічно споріднених письменників, сприйняття ними бінарної опозиції «батьківщина – чужина», з'ясовується їх ставлення до Богдана Хмельницького та Івана Мазепи.

Методологію Юрія Барабаша застосовуємо для пошуку відповіді на проблемні питання, спільні для обох майстрів художнього слова: про їхню етнічну самоідентифікацію, бачення ними минулого і майбутнього двох сусідніх східнослов'янських народів. Для цього доцільно розглянути як своєрідний творчий діалог їх перші резонансні видання – «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1832) та «Кобзар» (1840).

І «Вечори», і перше видання «Кобзаря» (8 поетичних творів: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Гарасова ніч») створені їх авторами в імперській столиці Петербурзі, куди вони приїхали із рідних Полтавщини та Черкащини, які тоді офіційно називалися Малоросією, хоч істориками і письменниками утверджувалася знана від часів Богдана Хмельницького інша її назва – Україна: «И об Украйне незабвенной, / Как сын Украйны, он мечтал» (К. Рилсєв, «Войнаровский», 1825), «За то завидных женихов / Ей (Марії. – І. С.) шлет Украйна и Россия» (О. Пушкін, «Полтава», 1828).

У Петербург оба автори приїхали різними шляхами: 19-річний син поміщика Василя Гоголя-Яновського, власника понад 1000 десятин землі та 400 кріпаків, їхав із слугою Якимом та з мрією, про яку звірявся матері в листі від 26 лютого 1827 року: «Во сне и на яву мне грезится Петербург, с ним вместе и служба государству» [5, т. 10, с. 40], – а 17-річний кріпак пана Енгельгардта опинився в імперській столиці з волі кріпосника, якому мав бути слугою, якби завдяки своїм здібностям в поезії та малюванні й при допомозі митців В. Жуковського, О. Венеціанова, К. Брюллова, І. Сошенка, В. Григоровича та інших не був викуплений із неволі, що уможливило йому в Академії мистецтв вивчитися на професійного художника. Оба автори в серцях і думках несли любов до рідного краю і ці відчуття, кожен по-своєму – на мовному, релігійному, історіософському і соціальному рівнях, передали в своїх творах.

Гоголівські «Вечори» вийшли у світ як укладений пасічником Рудим Паньком збірник почутого і записаного на хуторі біля Диканьки,

тобто топонімами і антропонімами наголошується, що це книга етнічного українця, але від першого рядка до останнього вона написана російською мовою, себто для російськомовного читача. На це вказують звертання Рудого Панька до читачів: «мои любезные читатели», укладений ним словничок «не всякому понятных» слів (українських!): «бандура – 79инструмент, род гитары; галушки – клѣчки; гопак, горлица – малороссийские танцы; кобза – музыкальный 79инструмент; 79пасичник79– пчеловод; парубок – парень; люлька – трубка; хутор – небольшая деревушка; чумаки – малороссияне, едущие за солью и рыбою, обыкновенно в Крым». На це вказує й сформульована Рудим Паньком у двох передмовях (до першої і другої частин «Вечорів») опозиція «наша Диканька, наши вечорниці – ваш Петербург, ваши бали».

Шевченко своєму поетичному збірнику дав також етнічно промовисту назву «Кобзар». У «Толковом словаре живого великорусского языка» В. Даль розтлумачив значення цього слова так: «Бандурист, скоморох, играющий на кобзе нищий, слепец, поющий думы, былины Украйны» [6, с. 127]. Й історик О. І. Рігельман у «Літописній оповіді про Малу Росію та її народ і козаків узагалі» (написана у 1788, поширювалася в рукописі, опублікована О. М. Бодяньским у 1847), характеризуючи звичаї і традиції українців, наголосив, що «цей народ веселої вдачі, любить музику і інші веселості», що по містах грають на бандурах, а «по селах... на кобзі», пояснивши в дужках, що то «рід бандури» [13, с. 734]. Тобто назва Шевченкового «Кобзаря» і російськомовному читачеві підказувала, що в збірнику він знайде твори з українською тематикою. А відкривши книгу, бачив і український текст: «Думы мои, думы мои, / Лыхо мени зь вами!» [17, с. 5] А далі у поетичних рядках випрозорюється бінарна опозиція «чужина – Україна»: «За степи та за могили, / Що на Україні, / Серце мліло, не хотіло / Співать на чужині» [16, т. 1, с. 48].

Тут необхідно співставити, якою була Україна для Гоголя (очима пасічника Рудого Панька, дячка диканської церкви Фоми / Хоми Григоровича та інших персонажів-оповідачів) і для Шевченка, яким оба письменники сприймали Петербург.

Гоголь «Сорочинський ярмарок» починає фразою про чарівний літній день «у Малоросії», а в «Страшній помсті» Український край локалізує в основному Київщиною / Подніпров'ям: «Далеко від Українського краю, обминувши Польщу і дуже багатолюдне місто Лемберг (Львів. – І. С.), ідуть рядами високоверхі гори... Ще до Карпатських гір почувеш руську мову, і за горами ще де-не-де озветься неначе рідне слово; а там уже й віра інша, і мова інша. Живе там немалолюдний народ угорський» [4, с. 302-303]. Але далі, в епізоді про чудо, коли із Києва «стало видно далеко у всі кінці світу», київлянам відкрилися узнавані Лиман, Сиваш, Чорне море і гористий Крим на півдні, а на заході

– земля Галицька і Карпатські гори. В інших повістях згадуються Миргород, Ніжин, Диканька, Сорочинці, Гадяч, Глухів, Батурин, Кременчук, Ромни, Витребеньки – містечка і села Лівобережної України, яка офіційно називалася Малоросією. В історичному дискурсі в «Страшній помсті» вжито назву «Україна» стосовно підлеглої Польщі території на Правобережжі Дніпра («уже ходять по Україні сьондзи і перехрещують козацький люд на католиків»), а також назву «Гетьманщина», для окреслення меж якої згадано міста на південь і захід від Кисва й Дніпра – Канів, Галич і Шумськ, двома останніми назвами спонукуючи згадати Галицько-Волинську Русь, землі якої через міжусобиці руських князів змогла підкорити Польща.

Петербург Гоголем хоч і зображено як опозицію Диканьці, але тільки в значенні «провінція – столиця», без будь-яких натяків на протистояння. Дід Хоми Григоровича («Втрачена грамота») центр імперської влади сприймав казковим: з палатами, як «десять хат поставлених одна на другу», з царицею «в золотій короні, в сірій новісінській свитці, в червоних чоботях», яка звеліла насипати йому повну шапку «синиць», тобто асигнацій. Таке ж враження справила імперська столиця і на Вакулу («Ніч перед Різдрвом»): він здивовано оглядав чотириповерхові будинки, дивувався з ілюмінації і нічного життя міста («мости дрижали; карети літали; візники, фореятори кричали»), а також, як й посланець з гетьманською грамотою, отримав від Катерини Другої казковий подарунок – черевички.

Ліричний герой Шевченка, тотожний автору, вже у поетичному вступі до «Кобзаря» заявляє про гіркоту свого життя на чужині («в снігу, в лісі») з думками про Україну з її промовистими символами – степами, могилами, вишневиими садками, Дніпром широким, з дотепними кобзарями, які співають про її минуле. У збірнику Україну згадано 18 разів і тричі (в історичному дискурсі) – Гетьманщиною: «Була колись Гетьманщина / Та вже не вернеться»; «Згада козак Гетьманщину, / Згада – та й заплаче» («Тарасова ніч»).

У поемі «Катерина» чужину автор і персонажі називають Московщиною. Але якщо Україну ліричний герой характеризує епітетами «ненька», «моя», «своя», «наша», то про Московщину як чужину пише з негативною конотацією. В епізоді розпитування Катериною про шлях в Московщину, автор в ліричному відступі зауважує: «Далекий шлях, пани-брати / Знаю його, знаю! / Аж на серці похолоне, / Як його згадаю. / Попоміряв і я колись – / Щоб його не мірять!...». А в посланні «До Основ'яненка» Шевченко, нарікаючи, що чужина не сприяє його творчим стремлінням, писав (у першому виданні «Кобзаря» цензор видалив ці слова): «А до того – Московщина, / Кругом чужі люде... / Насміються... Тяжко, батьку, / Жити з ворогами!» [16, т. 1, с. 63].

Тобто, якщо для персонажів «Вечерів», а відтак і для Гоголя, чужина казково сприйнятна, то для Шевченка вона – ворожа сторона. Ця відмінність простежується і в деталях – в зображенні козаків і москалів двома письменниками-земляками, в їх поглядах на минуле України (Гетьманщини, Малоросії), на мову спілкування з читачами.

У Гоголя слово «москаль» вживають персонажі у двох значеннях: 1) солдат (знижено, з гумором, як у «Сорочинському ярмарку»: «де встряне нечиста сила, то жди стільки добра, як від голодного москаля»); 2) росіянин («Бреше сучий москаль» [5, т. 1, с. 138], – обурюється Хома Григорович втручаннями редактора в текст його розповіді). Йде мова у «Вечерах» і про козаків – часів Стефана Баторія (Данило Бурульбаш у «Страшній помсті») і Катерини Другої (козацька депутація на колінах перед царицею у «Ночі перед Різдрвом»), а також у народних піснях: «У місті Глухові зібрався народ біля старого бандуриста, і вже з годину слухав, як сліпець грав на бандурі. Спочатку повів він про колишню гетьманщину за Сагайдачного і Хмельницького. Тоді інші були часи: козаки були в славі; топтали ногами ворогів, і ніхто не наважувався посміятися з них» [4, с.302]. Хто був ворогом козаків, засвідчує здобута волею й неволею «від татар, турків та ляхів» зброя на стіні світлиці Данила Бурульбаша, який «завжди стояв за віру православну й вітчизну» [4, с. 264].

Шевченко також, як і Гоголь бандуристу, колишню славу і неславу козацтва доручив оспівувати кобзарям: «Там родилась, гарцювала / Козацька воля / Там шляхтою, татарами / Засівала поле... / Все співають, як діялось, / Сліпі неборакки» («Думи мої, думи мої...»); «Тяжко, важко заспіває, / Як Січ руйнували» («Перебендя»); «Грає кобзар, приспіває, / Вимовля словами, / Як *москалі, орда, ляхи* (виділено нами. – І. С.) / Бились з козаками» («Тарасова ніч»). Бачимо, що Шевченко, крім згадуваних Гоголем татар, турків та ляхів, у число ворогів зарахував і москалів. У поемі «Катерина» поет цим словом називає не тільки військових і московитів, але й етнос, мовою якого у діалогах із нещасною жінкою передано репліки «чужих людей»: «І звичайно, як москалі, / Сміються, жартують: / «Ай да баба! ай да наши! / Кого не надують!» [16, т. 1, с. 33]; «... Ти не пізнав мене, Йване? / Серце, подивися, / Йй же Богу, я Катруся!» / – «Дура, отвяжися! Возьмите прочь безумную!» [16, т. 1, с. 36]. Російськомовні репліки в українському тексті поеми посилюють негативну характеристику бездушних, безчесних мовців і поглиблюють трагічне звучання твору, на відміну вживання українізмів у тексті гоголівських «Вечерів» для етнографічної характеристики персонажів або для посилення комізму, як при характеристиці дворянина Івана Шпоньки тітонькою: «Воно ще молода дьытына, – обыкновенно она говаривала, несмотря на то что Ивану Федоровичу было без

мало сорок лет, – где ему все знать!» [5, т. 1, с. 294].

Двомовність у побуті та в літературі українців першої половини XIX століття була типовим явищем. Російською й українською мовами творили П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка... Вибір письменником мови для спілкування з читачами – справа добровільна, прояв його менталітету.

Епіграфи з малоросійських фольклорних і літературних творів в «Сорочинському ярмарку», цитування українських пісень у «Майській ночі» і «Страшній помсті» засвідчують, що Гоголь знав українську мову, але в побуті, в листах до батька й матері, в красному письменстві користувався російською, яку вустами пасічника Рудого Панька назвав «нашим языком православным» [5, т. 1, с. 105], а в «Ночі перед Різдом», розповідаючи, як на запитання цариці запорожці відповідали їх рідною мовою, передав здивування Вакули з того, що вони, знаючи добре «грамотный язык», говорять із царицею «самым грубым, обыкновенно называемым мужицким наречием» [5, т. 1, с. 238]. Посилаючи матері «Вечори», Гоголь у супровідному листі писав «грамотным языком»: «Прошу вас принять эту небольшую книжку. Она понравилась здесь всем, начиная от государыни; надеюсь, что и вам также принесет она скольконибудь удовольствия» [5, т. 10, с. 215]. А Олександр Пушкін у рецензії на збірник, зробивши наголос на його українській тематиці, вписав його в контекст російської літератури: «Как изумились мы русской книге, которая заставляла нас смеяться, мы, не смеявшиеся со времен Фонвизина!» [12, с. 108].

Спогади сучасників Т. Шевченка засвідчують, що в петербурзький період він володів російською мовою, але, як підказує його лист до брата Микити від 15 листопада 1839 року, не серцем: «А сам, як тільки получиш моє оце письмо, зараз до мене напиши, щоб я знав. Та, будь ласкав, напиши до мене так, як я до тебе пишу, не по-московському, а по-нашому,

Бо москалі чужі люди,
Тяжко з ними жити;
Немає з ким поплакати,
Ні поговорити.

Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово... Ще раз прошу, напиши мені письмо, та по-своєму, будь ласкав, а не по-московському» [16, т. 6, с. 10]. У вірші «Думи мої, думи мої...» поет передав глибину почуттів творця рідною мо-

вою: «Серце рвалося, сміялось, / Виливало мову, / Виливало, як уміло...» [16, т. 1, с. 48]. Творив з вірою, що в Україні його думи знайдуть «щире серце і слово ласкаве». І відгуки читачів були очікуваними: «А книжку, як розгорнув, дивлюсь – «Кобзар», – писав поетові Г. Квітка-Основ'яненко. – Я його притулив до серця, од уже шаную Вас, і Ваші думки кріпко лягають на душу... Від серця я дякую і прошу: утніть іще що. Потіште душу, мов топленого маслечка злийте на неї, а то від московських побрехеньок щось дуже вже до печінок доходить» [9, с. 6]. Із виходом книги у світ вітав поета і Пилип Корольов, вчитель однієї з гімназій Харкова: «...і жінки, і дівчата, всім прийшовсь «Кобзар» по серцю» [9, с. 12].

У наступні роки творчої діяльності двох письменників-земляків відмінності в їх ментальності поглиблюються. Якщо Гоголь живе ідеєю єднання двох народів, про що легко зробити висновки на основі його листа О. Осіповій від 24 грудня 1844 р., в якому писав: «Знаю только то, что никак бы не дал преимущества ни малороссиянину перед русским, ни русскому пред малороссиянином. Обе природы слишком щедро одарены богом и как нарочно каждая из них порознь заключает в себе то, чего нет в другой: явный знак, что они должны пополнить одна другую. Для этого самые истории их прошедшего бгга даны им непохожие одна на другую, дабы порознь воспитались различные силы их характеров, чтобы потом, слившись воедино, составит собою нечто совершеннейшее в человечестве» [5, т. 12, с. 1053-1054], то Шевченко у передмові до нездійсненого видання «Кобзаря» (1847) навіть «Енеїду» Котляревського сприймав критично, побачивши в ній «сміховину на московський шталт», і закликав творчих земляків: «А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чие краще, нехай судять люди. Вони здаються на Гоголя, що він пише не по-своєму, а по-московському... Гоголь виріс в Ніжині, а не в Малоросії – і свого язика не знає» [16, т. 6, с. 314]. Думається, що після таких слів Т. Шевченка говорити про українськість навіть раннього М. Гоголя – грішити проти правди.

Суперечливість взаємозв'язків між етнічною спорідненістю Гоголя і Шевченка та відмінністю поглядів обох письменників на минуле і майбутнє України (Гетьманщини, Малоросії) в складі Російської імперії зумовлена їх соціальним походженням, життєвою долею, світоглядом, розумінням ролі митця в громадсько-культурному і духовному житті суспільства.

Література

1. Барабаш, Ю. Я. «Своего языка не знает...», или Почему Гоголь писал по-русски? / Ю. Я. Барабаш // Вопросы литературы. – 2011. – №1. – С. 36-58.
2. Барабаш, Ю. «Коли забуду тебе, Єрусалиме...» : Гоголь і Шевченко : порівняльно-типологічні студії / Ю. Барабаш. – Х. : Акта, 2001. – 373 с.

3. Воропаев, В. А. Николай Гоголь: Опыт духовной биографии / Владимир Воропаев. – М.: Паломник, 2014. – 336 с.
4. Гоголь, М. В. Вечори на хуторі біля Диканьки / Перекладено з російської. – К.: Дніпро, 1975. – 382 с.
5. Гоголь, Н. В. Полн. собр. соч.: в 14 т. / Н. В. Гоголь. – М.: Изд. АН СССР, 1940-1952. – Т.1: Ганц Кюхельгартен; Вечера на хуторе близ Диканьки; Т. 10: Письма, 1820-1835; Т. 12: Письма, 1842-1845.
6. Даль, В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – 4-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз. медиа, 2007. – Т. 2. – 780 с.
7. Драган, А. Шевченко у Вашингтоні: до історії пам'ятника Кобзареві України в столиці Америки / Антін Драган. – Джерзі Ситі, Нью-Йорк: Свобода, 1984. – 136 с.
8. Жулинський, М. Дві половинки українського серця: Шевченко і Гоголь / М. Жулинський // День. – 2004. – № 41, 6 березня; №45, 13 березня.
9. Листи до Тараса Шевченка / Ред. тому В. С. Бородін. – К.: Наукова думка, 1993. – 382 с.
10. Михед, П.В. Тарас Шевченко і Микола Гоголь: бібліографія / Підгот. П. В. Михед // Нові гоголезнавчі студії = Новые гоголедческие студии: [збірник наукових праць]. – Вып. 5 (16). – Нежин, 2007. – С. 394-405.
11. Набоков, В. Лекции по русской литературе / Владимир Набоков. – М.: Независимая газета, 1999. – 440 с.
12. Пушкин, А. С. Вечера на хуторе близ Диканьки: [рецензия] / А. С. Пушкин // Пушкин, А. С. Собр. соч.: в 10 т. – М.: ГИХЛ, 1962. – Т. 6: Критика и публицистика. – С. 108.
13. Рігельман, О. І. Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі / О. І. Рігельман. – К.: Либідь, 1994. – 768 с.
14. Соколов, Б.В. Гоголь : Энциклопедия / Б. В. Соколов. – М.: Алгоритм, 2003. – 544 с.
15. Шевченківський словник: у 2 т. / Ред. Є. Кирилюк. – К.: Головна редакція УРЕ, 1976-1978.
16. Шевченко, Т. Г. Зібрання творів: у 6 т. / Т. Г. Шевченко – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 1 – 483 с.; Т. 6 – 632 с.
17. Шевченко, Т. Г. Кобзарь / Т. Шевченко. – Факс. вид.: СПб., 1840: тип. Е. Фишера. – К.: Дніпро, 1974. – 116 с.

Иван Сенько

**НИКОЛАЙ ГОГОЛЬ И ТАРАС ШЕВЧЕНКО В КОНТЕКСТЕ ТВОРЧЕСКОГО ДИАЛОГА
РУССКОЙ И УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУР**

Аннотация. В статье исследуется ранний период творчества Гоголя и Шевченко – «Вечера на хуторе близ Диканьки» (1832) и «Кобзарь» (1840). Проанализировано восприятие ими бинарных оппозиций «родина – чужбина» (Диканька – Петербург, Украина – Московия), «казаки – враги». Рассмотрена этническая самоидентификация авторов, причины выбора Гоголем – русского языка, Шевченко – украинского языка.

Ключевые слова: русско-украинские литературные отношения, этническая идентичность, ментальность, двуязычие, речь персонажей, авторская позиция.

Ivan Senko

**NIKOLAI GOGOL AND TARAS SHEVCHENKO IN CONTEXT
OF UKRAINIAN AND RUSSIAN LITERATURE CREATIVE DIALOGUE**

Annotation. The article explores the early period of Gogol and Shevchenko's works – "Evenings on a Farm near Dikanka" (1832) and "Kobzar" (1840). Is analyzed perception their of binary oppositions "homeland – foreign land" (Dikanka – Petersburg, Ukraine – Muscovy), "cossacks – enemies". Is considere the ethnic self-identification of the authors, the reasons for the choice: Gogol – the Russian language, Shevchenko – the Ukrainian language.

Key words: Russian-Ukrainian literary relations, ethnic identity, mentality, bilingualism, speech of characters, author's position.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2017 р.

Сенько Иван Михайлович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології та світової літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет».